

Verhoog de pensioenpremie

door Bernard van Praag

5 augustus 2011

De discussie over ons pensioen wordt steeds mistiger en verliest zich in technische debatten. Het gaat over de hoogte van rente en inflatie over dertig jaar, en gaat uit van optimistische, maar misschien niet geheel onrealistische, aannames over de arbeidsparticipatie van zeventigjarigen. Ze stoelt op modellen, waarvan het realiteitsgehalte betwijfeld kan worden en die velen niet kunnen controleren. De huidige problemen zijn immers veroorzaakt door het, in het verleden, blindelings vertrouwen op deze modellen.

Daarbij komt de nogal populistische suggestie dat de pensioenen van komende generaties in gevaar komen als de baby-boomers hun pensioen willen blijven genieten. Zo'n discussie leidt niet tot een bevredigende oplossing, omdat het speelveld zo sterk is ingeperkt, dat daar geen bevredigende oplossing gevonden kan worden.

Die inperking is het alom voor waar aangenomen en door partijen met kracht uitgedragen adagium dat de premies niet boven de 20% kunnen stijgen. Dit vormt nu een absolute basisvoorwaarde bij alle oplossingen voor ons pensioenprobleem. De Commissie-Goudswaard concludeert 'dat de premies voor de aanvullende pensioenen een historisch hoog niveau hebben bereikt, en dat deze verder zullen moeten stijgen als het huidige ambitieniveau wordt gehandhaafd. Deze stijging zal nadelige gevolgen hebben voor de concurrentiepositie en daarmee voor de ontwikkeling van welvaart en werkgelegenheid.' Waarop de commissie haar conclusies baseert, blijft echter onduidelijk.

Kritisch onder de loep nemen

In het publieke debat wordt die observatie als absoluut bindend geaccepteerd, en natuurlijk hebben werkgevers - waaronder minister Kamp als één der grootste werkgevers - daar geen enkel bezwaar tegen. Maar juist deze randvoorwaarde maakt dat de huidige pensioendiscussie vruchteloos is.

Een premie van circa 20% is te laag om de huidige verplichtingen van 70% à 80% middelloon duurzaam te financieren. De levensverwachting is immers fors gestegen en deze stijging gaat door. Dit impliceert ofwel een forse verlaging van de pensioentoezegging, ofwel een fonds dat bij onverkorte uitbetaling van huidige verplichtingen, over enige decennia leeg raakt; het schrikbeeld van jongeren.

Het is de hoogste tijd om deze schijnbaar in steen gehouwen blokkerende randvoorwaarde over maximering van de pensioenpremies kritisch onder de loep te nemen. In de eerste plaats is de bewering van de Commissie-Goudswaard, dat de premies 'een historisch hoog niveau hebben bereikt', aantoonbaar onjuist. Rond 1980 lag de premie bij onze twee grootste fondsen aanzienlijk hoger: bij ambtenarenpensioenfondsen ABP op 24 % en bij het fonds voor zorg en welzijn PGGM op 25%. Ook nu nog hanteren veel pensioenfondsen premies boven de 20%. Zo werkt de Nederlandsche Bank - nu onze pensioentoezichthouder - die de belangen van haar eigen personeel terecht hoog inschat, met een premie van 31 %.

Verhoging van de pensioenkosten

Ik denk niet dat het optrekken van de premie naar zeg 25% zou leiden tot een ontwrichting van onze internationale concurrentiepositie. Ons bruto nationaal product (bnp) bedraagt ongeveer € 600 mrd. Het pensioengevend loon (loon waarover aanvullende pensioenpremie wordt geheven) is volgens 'Goudswaard' circa € 106 mrd. Een premiestijging met 5 punt komt neer op ongeveer € 5 mrd, waarvan een derde voor rekening van de werknemer komt. Het komt neer op circa een half procent kostenstijging in termen van het Nederlands bnp. Zo'n stijging ligt volledig in de orde van de veranderingen in prijsniveau en ruilvoet die elk jaar voorkomen.

Het feit dat de Nederlandse vergrijzingsproblemen absoluut niet op zich staan, vormt een tweede punt waarom er geen enkel concurrentienadeel zal ontstaan. Dezelfde problemen, meestal veel heviger, spelen in Duitsland, Frankrijk, België, het Verenigd Koninkrijk, de landen van Zuid - en Oost Europa, China, en de Verenigde Staten.

Alle landen krijgen te maken met dezelfde stijging van de levensduur en een vrij abrupte daling van de geboortevoet tot op of meestal onder het reproductieniveau. Ze zullen alle daarop moeten reageren met een verhoging van de pensioenkosten.

Situatie van verpaupering

Er komt pas echt een probleem als ieder land uit vrees voor zijn eigen concurrentiepositie de pensioenkosten blijft afknijpen en daarmee hun senioren op de wat langere termijn terugduwen naar een situatie van verpaupering. Bedacht moet worden dat de vraag van senioren naar goederen en diensten een belangrijk en stijgend deel van onze productie uitmaakt. Daarom lijkt het ook heel verstandig in bijvoorbeeld Oeso- of EU-verband te komen met richtlijnen voor een beheerste stijging van de pensioenlasten.

Tenslotte kunnen we het ook bezien in termen van het budgetaandeel in bestedingscategorieën. Vanaf 1938 tot 1995 verminderde het voedingsaandeel in de huishoudelijke consumptie van 32% naar circa 12%. Het aandeel voor vakanties, auto's en consumentenelektronica steeg daarentegen spectaculair. Budgetaandelen verschuiven over decennia. Zij zijn niet in steen gehouden. Het idee dat het budgetaandeel voor pensioenkosten voor nu tot in de eeuwigheid zou moeten worden vastgespijkerd of gestabiliseerd op 20% van het pensioengevend loon, of welk percentage dan ook, is gespeend van elk historisch besef en van elke economische realiteitswaarde.

Het lijkt noodzakelijk de discussies over een nieuw pensioenakkoord te plaatsen tegen deze achtergrond.

Prof. dr. Bernard M.S. van Praag is emeritus hoogleraar Economische Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam.